

Lightpublikation

LæseLegs betydning for børns deltagelsesmuligheder og fællesskaber – En analyse af inspirerende pædagogisk praksis

Af Lone Svinth for Mary Fonden

Copyright:

© Lone Svinth, 2022

Publikationen kan frit refereres med tydelig kildeangivelse

Denne publikation citeres således:

Svinth, L. (2022) LæseLegs betydning for børns deltagelsesmuligheder og fællesskaber – En analyse af inspirerende pædagogisk praksis. Lightpublikation udarbejdet for Mary Fonden

Foto på forsiden er taget af fotograf Olafur Gestsson

Indhold

Indledning	4
Undersøgelsens resultater	5
Høj grad af gensidighed mellem voksen og børn.....	5
Åbenhed for børns perspektiver skaber engagement og deltagelse.....	6
Kropslighed, rim og remser understøtter børnefællesskaber for børn med et lille sprog	6
Når bøger og deres universer skaber børnefællesskaber.....	7
Omsorg, leg, læring og trivsel er i <i>LæseLeg</i> vævet sammen.....	8
Hvad karakteriserer en inspirerende LæseLeg-praksis?	9
Anbefalinger til inspirerende LæseLeg praksis	10

Indledning

0-6-årige børns sproglige kompetencer har stor betydning for deres trivsel og deltagelse i daginstitutioner. Bl.a. derfor introducerede Mary Fonden i 2012 LæseLeg, som er et pædagogisk redskab baseret på principper for dialogisk læsning. Redskabet er i dag udbredt til 1.400 dagtilbud.

I 2019 gennemførte Mary Fonden en spørgeskemaundersøgelse blandt brugerne af LæseLeg. Undersøgelsen viste, at måden hvorpå det pædagogiske personale integrerer LæseLeg i deres praksis, spiller en central rolle for den betydning programmet har for børnenes deltagelse¹. I samme undersøgelse efterlyste brugerne af LæseLeg konkrete eksempler på inspirerende pædagogisk praksis fra andre institutioner.

Jeg har derfor undersøgt den inspirerende LæseLegs praksis med fokus på LæseLegs betydning for børns deltagelsesmuligheder og fællesskaber. Undersøgelsen har bl.a. fokus på LæseLegs betydning for børn med et relativt lille verbalt sprog. I undersøgelsen indgår 11 daginstitutioner. Jeg har observeret på 13 stuer og interviewet 23 pædagoger og ledere. Undersøgelsen bygger på en sociokulturel grundforståelse, hvor børns trivsel, læring og udvikling er knyttet til, hvordan de bliver mødt af voksne og andre børn fx i forbindelse med LæseLeg. I dette perspektiv forstås læring og udvikling som *kvalitative skift i barnets deltagelsesmåde og dets sociale position*, snarere end *kvantitative* ændringer i forskellige psykiske funktioner som fx antallet af aktive ord i barnets sproglige udvikling².

Denne lightpublikation præsenterer undersøgelsens væsentligste resultater. Den fulde rapport kan tilgås fra Mary Fondens hjemmeside.

God Læselyst!

---

¹ Mary Fonden (2019). Evaluering af aktuel udbredelse og brug af LæseLeg 2019: https://laeseleg.dk/wp-content/uploads/2020/01/Evaluering-af-L%C3%A6seleg_0.pdf

² Winther-Lindqvist, D. A. & Aabro, C. (2019). Alsidig personlig udvikling. I C. Aabro (red.), *Den styrkede pædagogiske læreplan: baggrund, perspektiver og dilemmaer* (s. 43-65). Samfundslitteratur.

Undersøgelsens resultater

Det må først og fremmest understreges, at der ikke er en enkel og entydig karakteristik af, hvordan en inspirerende LæseLeg praksis ser ud. Variabilitet og fleksibilitet er netop centrale pædagogiske dyder i LæseLeg, hvis der skal åbnes for børns deltagelsesmuligheder og fællesskaber. Med dette in mente præsenteres undersøgelsens centrale resultater.

Høj grad af gensidighed mellem voksen og børn

På tværs af institutionerne er der en fælles forståelse af, at kerneopgaven i forhold til LæseLeg er at skabe inkluderende børnefællesskaber baseret på en fleksibel, omsorgsfuld og engageret pædagogisk praksis. Heri indgår et pædagogisk blik for, hvordan LæseLeg og de efterfølgende kreative aktiviteter og lege skabes i et tæt samspil mellem børn og voksne. Den inspirerende LæseLeg-praksis nærer og understøtter børns engagementer, før, under og efter LæseLeg i kraft af de universer, som bøgerne åbner for, men endnu mere i kraft af pædagogens åbenhed for børnenes indskydelser, interesser og meningsdannelse.

Foto: Olafur Gestsson

En pædagog fra undersøgelsen understreger, at LæseLeg i deres praksis bliver brugt til bevidst at reducere hierarkiet mellem pædagog og barn - "læremester" og "elev". Dette pædagogiske blik for *gensidighed mellem voksne og børn* opsummerer i mine øjne et af de helt centrale elementer ved den inspirerende pædagogiske praksis omkring LæseLeg.

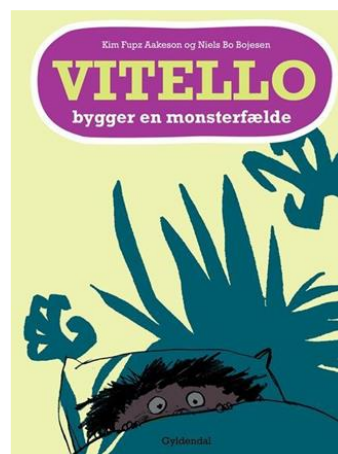
Den positive stemning, der er skabt omkring bøger qua børns deltagelse i LæseLeg, betyder også, at bøger udgør en ressource på andre tidspunkter af dagen. Både i forbindelse med dagens mange overgange, hvor fx børn sidder sammen to og to med en bog og læser, eller når en pædagog læser en bog for at hjælpe børn fra høj arousal til lav arousal efter en vild leg.

Åbenhed for børns perspektiver skaber engagement og deltagelse

På tværs af empirien og analysen træder pædagogisk åbenhed for børns perspektiver frem som en kerneforudsætning for inspirerende LæseLeg-praksis, for gensidigheden kan kun etableres, når pædagogen løsner på kontrollen, og lader børnene bidrage. En pædagog fortæller:

Hvis jeg sidder med en bog til LæseLeg som ikke fanger børnenes interesse, er jeg hurtig til at ændre kurs. Jeg kan fx finde på at lave en leg ud af bogens univers i stedet for. Vi sad engang og læste en Mimbo Jimbo bog, så kom der en brandbil med udrykning på vejen uden for, og jeg mistede med det samme hele gruppens opmærksomhed. I sådan en situation er der kun en ting, der giver mening, og det er at stoppe og gå hen til vinduet. Resten af LæseLegen handlede om brandbiler.

I den inspirerende LæseLeg-praksis indgår også en stor pædagogisk bevågenhed på, at udvikle medbestemmelse og deltagelsesmuligheder for børn som er tilbageholdende, eller som af andre årsager sjældent kommer til orde. En pædagog fortæller, at de havde læst "Vitello bygger en monsterfælde" for en gruppe meget aktive børnehavedrenge, som normalt ikke engagerer sig særlig meget i LæseLeg. Drengene foreslog selv, at de med hjælp fra pædagogen, byggede en monsterfælde på stuen. Til drengenes store glæde gik en af pædagogerne fra nabostuen i fælden og en af drengene udbryder spontant, "nu sker der endelig noget sjovt". Den pågældende dreng er ifølge pædagogen på ingen måde særlig initiativrig under LæseLeg, men da det handlede om at bygge en fælde, var han helt på og var faktisk den, som var mest aktiv af alle børnene.

Kropslighed, rim og remser understøtter børnefællesskaber for børn med et lille sprog

Især for børn som verbalt sprogligt ikke er særlig udtryksfulde, er det afgørende vigtigt, at de får mulighed for at udtrykke sig kropsligt og motorisk. Det at åbne for, at LæseLeg fx også kan være en fysisk aktivitet, som involverer krop og bevægelse, bliver af flere informanter fremhævet som et helt centralt aspekt, hvis LæseLeg skal give deltagelsesmuligheder for alle børn. I den inspirerende LæseLeg sker der ofte en sammenvævning af kropslighed, emotioner, sanseindtryk og handlinger. En pædagog fortalte, at hun efter at have læst

bogen "De tre musikalske bjørne" havde taget en tromme med i børnehaven, som børnene slog på.

Det der med at få lov til at larme på trommen fik i den grad vækket en pige som normalt er meget stille og meget korrekt. Hun hamrede løs på trommen, og det var virkelig sjovt og tankevækkende at se hende folde sig ud. De andre børn blev meget overrasket, den side af hende havde de ikke rigtig set før.

Også pædagogernes nonverbale kommunikation spiller en stor rolle i den henseende. Både deres kropssprog, toneleje og intonation er med til at skabe en engageret og samspillende atmosfære. Igen og igen i observationerne relaterer pædagogen til børnene som subjekter, hvor lydhørhed, varme og åbenhed skaber deltagelsesmuligheder på et utal af måder. Bl.a. i undersøgelsens to vuggestuer ses det, at rytme, rim og remser kan give børn med et relativt lille sprog, mulighed for at deltage på lige fod med andre børn, hvilket er en vigtig erfaring at få med sig, når det er svært at kommunikere verbalt.

Når bøger og deres universer skaber børnefællesskaber

På tværs af observationer og interviews oplever jeg en pædagogisk opmærksomhed på, at understøtte børn i at hjælpe og inspirere hinanden, og i det hele taget, at lade børnene udgøre en ressource for hinandens læring og udvikling. En vuggestuepædagog fortæller hvordan Ahmed, et tosproget barn på 2½ år med kun omkring fire danske ord i sit ordforråd, bruger en pegebog til at komme i kontakt med Sebastian, som er en jævnaldrende dreng, som Ahmed ser meget op til, og som han jævnlig er til LæseLeg med. Pædagogen fortæller:

Ahmed har en pegebog i hånden og trisser lidt rundt for sig selv. Sebastian sidder ved bordet, han lægger puslespil. Ahmed prøver at komme i kontakt med Sebastian ved at puffe lidt til ham bagfra. Sebastian reagerer ikke rigtig, han er fordybet i puslespillet. Ahmed puffer ham lidt hårdere med albuen, "ejj" udbryder Sebastian klynkende. Først der ser han, at det er Ahmed, der puffer til ham, de kigger på hinanden, Sebastian smiler. Ahmed åbner resolut pegebogen og begynder at pege insisterende på billedet af en traktor, mens han kigger på Sebastian. "Traktor" siger Sebastian og Ahmed smiler glad. Side for side gennemgår de nu sammen hele bogen. Ahmed peger og Sebastian udtaler alle ordene. Det var en meget rørende oplevelse at være vidne til, hvordan de to drenge byggede på deres venskab, og hvordan bogen blev deres fælles omdrejningspunkt.

Casen illustrerer, at Ahmeds deltagelsesmuligheder er sammenvævet med den måde, han bliver mødt på fra øjeblik til øjeblik af andre børn og voksne. Børns relationer fra LæseLeg lever frugtbart videre i børnefællesskaber uden for LæseLeg.

Omsorg, leg, læring og trivsel er i LæseLeg vævet sammen

I LæseLeg næres børn af sensitive og responsive voksne, som udgør "en sikker base", hvorfra de kan udforske verden og vende tilbage, når de har behov for at tanke op eller søge tryghed. Behovet for tryghed skinner bl.a. igennem i fortællingen fra en pædagog, som lavede Læseleg for en pige (Alma), som "aldrig sagde noget", og som "altid legede for sig selv".

Da Alma deltog i LæseLeg første gang, var hun hel tavs, anden gang var hun også tavs men smilende. Tredje gang indvilligede hun i at svare på spørgsmål. Hun kiggede ovenikøbet på de andre imens. Alma fik hurtig mere mod, og det var som om, at hun erfarede, at de andre børn ikke var farlige. Langsomt begyndte hun at lege med dem. I dag kan vi se, at et par af de børn hun startede i LæseLeg med, er blevet hendes bedste venner. Der skete så meget med hende. Nøglen var, tror jeg, at der blev skabt tryghed i og med, at de var så få børn sammen, og at det var ok lige at se det hele an. Alt er tilladt og man har den voksnes fulde opmærksomhed, hvilket også giver tryghed.

Når børns psykiske trivsel og særligt deres tryghed i de tidlige relationer er så vigtig, er det fordi, børnenes erfaringer på dette område får betydning for de forventninger, børn implicit eller eksplicit gør sig i forhold til fremtidige sociale relationer. Med undersøgelsen bliver det tydeligt, at det er pædagogens evne til både at tilrettelægge det pædagogiske indhold, og justere sig i forhold til barnet/børnene i situationen, der er afgørende for om aktiviteten bliver tryk, meningsfuld og lærerig for børnene. I sig selv kan LæseLeg som koncept ikke stå alene, men når det sættes i spil af dygtige, nærværende pædagoger, kan det være særdeles fremmende for børnenes deltagelse og fællesskaber.

Foto: Privatfoto

Hvad karakteriserer en inspirerende LæseLeg-praksis?

- Daginstitutionsbetingelser som muliggør pædagogisk arbejde i mindre børnegrupper. Her tænkes især på faglige ressourcer, fysisk indretning og normeringer som væsentlige betingelser for LæseLeg.
- Bøger er en velintegreret del af hverdagslivet i institutionen og ses som en ressource til fordybelse, dialog og børnefællesskaber ikke kun under LæseLeg men på mange tidspunkter af dagen herunder i såkaldte rutinesituationer og overgange.
- Glæde, nysgerrighed og gensidighed i voksen-barn samspillet ses som pædagogiske dyder. Synlig pædagogisk opmærksomhed på de relationelle kvaliteter i voksen-barn og barn-barn samspillet før, under og efter LæseLeg.
- Rigt pædagogisk repertoire og stor fantasifuldhed som bruges til at skabe rummelighed, variabilitet og fleksibilitet i og omkring LæseLeg. Fokus på børnenes varierende behov og ressourcer i sammensætningen af LæseLeg-grupper til glæde for alle børn.
- Pædagogisk blik for at "gribe øjeblikket" og børnenes initiativer og engagementer. Det pædagogisk personale formår at understøtte bøgernes universer både i kreative aktiviteter og i børns lege i og uden for LæseLeg. Pædagogisk åbenhed for børns perspektiver gør, at børnene kan gøre sig frugtbare erfaringer med deltagelse og børnefællesskaber bl.a. ved at udgøre en ressource for hinandens trivsel og læring.
- Der er også et særligt pædagogisk blik på børn i udsatte positioner og børn med et relativt lille verbalt sprog. Dette blik indebærer først og fremmest at skabe den fornødne opmærksomhed, tryghed og tillid, så børnene har lyst og mulighed for at komme til orde og blive hørt under LæseLeg. Synliggørelsen af deres interesser og ressourcer for de andre børn er et centralt pædagogisk greb til udvikling af deltagelsesmuligheder og børnefællesskaber.

Anbefalinger til inspirerende LæseLeg praksis

Undersøgelse er tænkt som inspiration til udvikling af engagerende og omsorgsfulde læringsmiljøer baseret på LæseLeg og boglige universer i danske daginstitutioner. I rapporten har jeg derfor fokus på den enorme betydning kvaliteten af voksen-barn samspillet har for børns trivsel og udvikling – også i forbindelse med LæseLeg. I forlængelse heraf vil jeg gerne pege på yderligere tre specifikke anbefalinger til arbejdet med LæseLeg.

- Gør LæseLeg til en kickstarter til lege. De universer, som bøgerne åbner, bliver et fælles tredje som både børn og voksne kan bygge videre på i rigtig mange situationer over dagen i en daginstitution. Bred bøgernes universer ud til aktiviteter og lege, og lad alle børn høre historien fx til samling, i overgangssituationer, frokost- eller frugtstunden. Bøgerne og deres universer er eminente til at skabe den dialog og det fællesskab, som er fundamentet for et godt læringsmiljø og for børns sproglige udvikling ikke kun i en afgrænset pædagogisk aktivitet men over hele dagen.
- Udvælg bøger til LæseLeg med udgangspunkt i børnenes interesser og engagementer. Lad børnene deltage i udvælgelsen af bøger/tema, og brug bøgerne til at vise de ressourcer og interesser specifikke børn har. Eksperimentér med, hvordan en bog og den efterfølgende leg kan skabe resonans og identifikation hos et barn eller i børnegruppen.
- Grib øjeblikket, lad bøgerne og deres universer fylde - her og nu. Bøger og LæseLeg kan meget mere end at understøtte børns sproglige udvikling. For et stille eller trist barn kan det at møde omsorg og de andre børns positive interesse, være nøglen til øget trivsel, deltagelse og børnefællesskabet.